דלא סיימוה קמיה. דר' אמי דלעניי עובדי כוכבים חלקן רבא והכי דאמרן לעיל (דף מ.) דשדרה נמי איפרא הורמיז למלוה רבה משום שלום מלכות נמי קבלינהו ולא אפשר ליה לחלקן לעניי עובדי כוכבים דאסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עובד כוכבים [חולין לד.] אבל במעות המתחלקות לעניים אין גניבת דעת דאינהו נמי ידעי שישראל רגילים לפרנס עניי עובדי כוכבים כדאמרי' במס' גיטין (דף סא.) מפרנסין עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום: **אמר אמרא כו'.** מתורתך למדנו לפיכך נברא אדם יחידי לומר לך כל המקיים נפש אחת [מישראל] כאילו קיים עולם מלא [סנהדרין לז.] וכתיב (בראשית ד) קול דמי אחיך דמו ודם זרעיותיו אף כשאתה מקייס דמי אחיך עמך מעלה עליך חייו וחיי זרעיותיו שמדה טובה מרובה ממדת פורענות: **מונבו המלך.** בנה של הילני המלכה מזרע החשמונאים: **כשאמת מארץ תצמח.** אף משמים נשקף הצדק לשלם גמול: **נשקף.** מביט כמו נשקפה ותייבב (שופטים ה). כלומר זכות הצדקה מביט ומסתכל למטה: **מכון כסאך.** גניזתן תחת מכון הכסא: (**במקום**) [**דבר**] **שעושה פירות.** והקרן קיים לעוה"ב והפירות אוכל בחייו שנאמר כי פרי מעלליהם יאכלו: **אוצרות נפשות.** שנאמר ולוקח נפשות חכם בהא קרא: **מתני' טרקלין ומורן.** מיני פלטין: **בית השלחן.** מתוך שיש לו מעיין ובידו להשקותו תדיר אם אין בו ט' קבין זורעין בו שאר זרעים לפיכך אפילו בפחות מכאן יש בו דין חלוקה: **אפילו בפחות מכאן יחלוקו.** משום דבעי למיתני ובכתבי הקדש אע"פ שאינם רוצים לא יחלוקו תני ריש (א): **כתבי הקדש.** כ"ד ספרים והיו רגילים לכותבן בגליון בס"ת שלנו לפיכך נגאי הדבר לחתכן: **גמ' חוץ מטל פתחים.** חצר של שניהם שני בתים פתוחין לתוכה ולפני הפתח ארבע אמות צורך הבית הן לפרק משאו מעל חמורו וחוץ מאותן ד' אמות צריך שיהא ארבע אמות לשאר תשמישין: **חצר מתחלקת לפתחי'.** היתה לו חצר וכה שני בתים ואחד מהן פתוחין לו שני פתחים לחצר ולבית השני אין פתוח לחצר אלא פתח אחד ומולק נכסיו על פיו ונותן האחד לראובן בנו והשני לשמעון ואחר לא חילק אם כאן לחלוק את החצר זה שיש לו שני פתחים נוטל חלק אחד: חלקים בחצר ואחיו נוטל חלק אחד: **נותן לכל פתח ד' אמות.** (ב) ברוחב החצר להלן מן הפתח כנגד הרוחב כפי רוחב הפתח: **נוטל שמונה אמות.** דהיינו כנגד רוחב הפתח וארבע אמות ברוחב החצר להלן מן הפתח: **האי פירא דסופלי.** מי שיש לו תפירה בחצר שנותנין בה גרעיני תמרים למאכל בהמה יש לו ארבע אמות בחצר לכל סביבותיה: **דלא מייחד ליה פיתחא.** שלא היה לו פתח אלא תפירה אלא דרך פתח ביתו שהוא יוצא ונכנס בו היה לו דרך לצאת לחצר וילך אחר התפירה שלפני סוף ביתו ומשתמש: אבל

ולא את השדה עד שיהיה בה ט' קבין וכו'. אף על גב דבכל דהו מקרי שדה כדאמרינן בפרק האומר בקידושין (דף סא.) אין לי (ג) אלא בית כור זרע תומר שעוריס מנין לרבות סאה ואלו סאה תרקב ואלו תרקב מ"ל שדה מ"מ אינו משוב לערוה לחרוש ולזרוע בפחות מט' קבין והא דאמר בסוף כתובות (דף קיב.) אמר ההוא מינא לר' חנינא יאות משבחיתו (ד) בארעייכו בית סאה הויא לי אבא ממנה משא [ממנה חמר] ממנה עיבור ממנה קטנית כו' התם היה במקוס שמתברך ביותר: הכא

דלא סיימוה קמיה תניא אמרו עליו על בנימין הצדיק שהיה ממונה על קופה של צדקה פעם אחת באתה אשה לפניו בשני בצורת אמרה לו רבי פרנסני אמר לה העבודה שאין בקופה של צדקה כלום אמרה לו רבי אם אין אתה מפרנסני הרי אשה ושבעה בניה מתים עמד ופרנסה משלו לימים חלה ונטה למות אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע אתה אמרת (א) כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא ובנימין הצדיק שהחיה אשה ושבעה בניה ימות בשנים מועטות הללו מיד קרעו לו גזר דינו תנא הוסיפו לו עשרים ושתים שנה על שנותיו ת"ר (ב) מעשה במונבז המלך שבזבז אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת וחברו עליו אחיו ובית אביו ואמרו לו אבותיך גנזו והוסיפו על של אבותם ואתה מבזבזם אמר להם אבותי גנזו למטה ואני גנזתי למעלה שנאמר [1] אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף אבותי גנזו במקום שהיד שולטת בו ואני גנזתי במקום שאין היד שולטת בו שנאמר [2] צדק ומשפט מכון כסאך אבותי גנזו דבר שאין עושה פירות ואני גנזתי דבר שעושה פירות שנאמר [3] אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו אבותי גנזו [אוצרות] ממון ואני גנזתי אוצרות נפשות שנאמר [4] פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם אבותי גנזו לאחרים ואני גנזתי לעצמי שנאמר [5] ולך תהיה צדקה אבותי גנזו לעולם הזה ואני גנזתי לעולם הבא שנאמר [6] והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך: ואם קנה בה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר: מתניתין דלא כרשב"ג דתניא רבן שמעון ב"ג אומר אם קנה בה קרקע כל שהוא הרי הוא כאנשי העיר והא תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר אם קנה שם קרקע הראויה לבית דירה הרי הוא כאנשי העיר תרי תנאי ואליבא דרבן שמעון בן גמליאל: **מתני'** (ג) ב אין חולקין את החצר עד שיהא ארבע אמות ארבע אמות לזה (ג) ולא את השדה עד שיהא בה (ד) תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה ר' יהודה אומר עד שיהא בה תשעת חציי קבין לזה ותשעת חציי קבין לזה (ד) ולא את הגינה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה ר' עקיבא אומר בית רובע (ה) ולא את הטרקלין ולא את המורן ולא את השובך ולא את הטלית ולא את המרחץ ולא את בית הבד ולא את בית השלחן עד שיהא בהן כדי לזה וכדי לזה (ו) זה הכלל כל שיחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו אין חולקין (ז) אימתי בזמן שאין שניהם רוצים (ח) אבל בזמן ששניהם רוצים אפי' פחות מכאן יחלוקו (ט) וכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלוקו: **גמ' א"ר אסי א"ר יוחנן** (י) ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים תניא נמי הכי אין חולקים את החצר עד שיהא בה שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה והא אנן תנן ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה אלא ש"מ כדרבי אסי שמע מינה ואיכא דרמי להו מירמא תנן אין חולקין את החצר עד שיהא בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה והתניא שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה א"ר אסי אמר ר' יוחנן ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים (יא) אמר רב הונא חצר מתחלקת לפי פתחיה ורב חסדא אמר (יב) נותנין ארבע אמות לכל פתח ופתח והשאר חולקין בשוה תניא כוותיה דרב חסדא (יג) פתחים שבחצר יש להן ארבע אמות היה לזה פתח אחד ולזה שני פתחים זה שיש לו פתח אחד נוטל ארבע אמות וזה שיש לו שני פתחים נוטל שמונה אמות והשאר חולקין בשוה היה לזה פתח רחב שמונה אמות נוטל שמונה אמות כנגד הפתח וארבע אמות בחצר ארבע אמות בחצר מאי עבידתייהו אמר אביי (יד) הכי קאמר נוטל שמונה אמות באורך החצר וארבע אמות ברוחב החצר אמר אמימר (טו) האי פירא דסופלי יש לו ארבע אמות לכל רוח ורוח (יז) ולא אמרן אלא דלא מייחד ליה פתחא אבל

א) [סנהדרין לז.], ב) [תוס' פאה פ"ד ד], ג) [לעיל ב:] סוכה נ:, ד) [לקמן קג: כתובות נא.], ה) [לעיל נ.], ו) [לקמן יג: לעיל נ.], ז) [סוכה נ:].

תורה אור השלם

1 אֱמֶת מֵאֶרֶץ תִּצְמָח וְצֶדֶק מִשָּׁמַיִם נִשְׁקָף:
תהלים פה יב

2 צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאֶךָ חֶסֶד וֶאֱמֶת יְקַדְּמוּ פָנֶיךָ:
תהלים פט טו

3 אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב כִּי פְרִי מַעֲלְלֵיהֶם יֹאכֵלוּ:
ישעיהו ג י

4 פְּרִי צַדִּיק עֵץ חַיִּים וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם:
משלי יא ל

5 הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֲבוֹט כִּבֵּא הַשְּׁמֵשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרֲכֶךָ וְלֶךְ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ:
דברים כד יג

6 אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וַאֲרֻכָתְךָ מְהֵרָה תִצְמָח וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ כְּבוֹד יְיָ יַאַסְפֶךָ:
ישעיהו נח ח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לפי' וכו' מני רשא יחלוקו הס"ד:
(ב) ד"ה נותן לכל פתח ד' אמות להכין מן הפתח כנגדו והרוחב כפי רוחב הפתח כל"ל ותיבת ברוחב התלר נמחק ואח"כ מ"ה הכי קאמר ונטל ח' אמות באורך החצר דהיינו וכו' מן הפתח כנגדו הס"ד:
(ג) תוס' ד"ה ולא וכו' אין לי אלא זרע חומר שעוריס מנין לרבות בחמשים מנין לרבות לתך סאה תרקב כל"ל ותיבת בית כור ותיבת ואלו סאה נמחק:
(ד) בא"ד מסמיתו לארעייכו:

מוסף רש"י

אין חולקין את החצר. אין האחד כופה את חבירו לחלוק (לעיל כ:). חצר מתחלקת לפי פתחיה. אלר שהיו בתים פתוחין לה וחלקוה שני אחין ביניהם, זה נטל ג' בתים קטנים וזה נטל בגדלן בית גדול, אם באו לחלק אורגא של חצר, זה שנטל ג' בתים הקטנים, נוטל ג' חלקים כמנין ג' פתחים וזה נוטל רביע, לפי שהחצר עשוי ליציאה וביאה, שדרך החצר נכנסין ויוצאין מן הבתים לרה"ר ומכניסין משאותיהן ופורקין לפני פתחיהם לפיכך חצר מתחלקת לפי הפתחים (סוכה ג. וכעי"ז שבת קמו הובא לקמן יב.). ורב חסדא אמר. אין צריך ליתן לכל פתח אלא ד' אמות כנגדן מן הפתח והלאה וזוכה ברוחב הפתח ואפילו הוא רחב ר' אמות נוטל ד' אמות בתוכן וכנגד כל רחבו לפניה משאו (שם).

עין משפט נר מצוה

צד א מיי' פ"ו מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה טו:
צה ב ג ד מיי' פ"ו מהל' שכנים הל' ד ופ"ב הלכה ו ממג עשין פב טוש"ע מ"מ מי' קעו פעיף ג:
צו ה מיי' שם פ"ו הל' ה ממג שם:
צז ו מיי' שם הל' ד ממג שם טוש"ע שם פעיף ג:
צח ז ח מיי' שם פ"ב הלכה ט ממג שם טוש"ע מ"מ מי' קעג פעיף ח:
צט ט מיי' שם הל' ו וממג שם טוש"ע מ"מ מי' קעג פעיף ג:
ק י כ ל מיי' שם וממג שם טוש"ע מ"מ מי' קעב פעיף ו:
קא מ נ מיי' שם הל' ג טוש"ע שם ס"ג:

רבינו גרשום

לא סיימוה קמיה דחילקו לעניי עובדי כוכבים דאין להם זכות בכך: מונבז ממלכי חשמונים היה: במקום שאין עושין פירות. שהממון המונח בארצר אינו מייחר כלים: אם קנה בה קרקע הראוי לבית דירה אע"פ שלא עשה בה דירה: **פיס:** אדבע אמות לזה וד' אמות לזה שאמרו בחצר חרץ משל פתחים דלכל פתח יש לו בחצר ד' אמות לפרק משאו. ועכשיו אם יהיה חצר ט"ז אמה דמטי לפתחים ח' ולחלוק ח' (חלקים) והיינו ח' אמות לכל אחד עם הפתח שלו: אמר רב הונא חצר מתחלקת לפי פתחיה. שאם הניח להם אביהן לזה בית אחד של ב' פתחים ולזה בית אחד של פתח אחד ולפני בתים הללו היתה חצר מתחלקת אותה חצר לפי פתחיה וזה שיש לו ב' פתחים נוטל ב' ידות מן החצר וזה שאין לו אלא פתח אחד נוטל שליש דלפי שיש חזקה לזה טפי: ורב חסדא אמר ד' אמות לכל פתח ופתח. ולא כל שתי ידות החצר דאי מייתר מד' לכל פתח חולקין בשוה: נוטל ח' אמות באורך החצר כנגד ח' אמות של רוחב הפתח וד' אמות ברוחב החצר כנגד הפתח. כלומר דלא שקיל אלא (על) ח' ברוחב ד': פירא דסופלי אם הניעם חצר אחרת גדולה ובתוך אותה חצר היתה פירא דסופלי חפירה שמשימין גרעיני תמרים לצורך מאכל בהמה והגיע ליורש אחד אותה פירא דסופלי. יש לו ד' אמות בחצר וזה הואיל דעדיין לא נעשה פתח ודרך לאותה חפירה אמרינן דיש לו ד' אמות לכל רוח ליכנס באויה רוח שירצה ולהשתמש ד' אמות לכל רוח: אלא שלא ייחד אביהן פתח. לאותה חפירא דסופלי: אבל וכו'. ל"א אם יש לאחד מן השותפים פירות דסופלי חרץ שמשימין בו תבן ומספוא לשוורים בהאי חצר נוטל ד' אמות לכל רוח של חרץ זו כלומר כשיעור תשמיש ועבודת טלטול החרץ לבד החלוקה שחולקין בשווה דיש לו ליטול לפי חזקה דאית ליה בתוך החצר. למורי הרב: אכסדרה גג מקורה הקבוע על ד' קונדסין ופתוחה מכל צדדיה ואינה עשויה אלא לצל

הכא אפשר דמעייל לגואי ומפרק. פרש"י דקתם אכסדרה אין לה דפנות כלל וגרס נמי בסוף פ' כל גגות (עירובין דף לד: וסס. ד"ה בשמי) כי לית ליה לשמואל פי תקרה בד' אמות גב' לית ליה לשמואל פי תקרה יורד וסותם בכל ארבע מחיצות ולכך קאמר שמואל באכסדרה בנקעה דאין מטלטלין בה אלא בד' אמות בשלם לית ליה דהיינו אם יש בו דופן אחד אמרי' גב' פי תקרה ולר"י נראה דקתם אכסדרה יש לה שלש מחיצות כדאמר בלא יחפור (לקמן דף כה:) דעולם הזה לאכסדרה הוא דומה דרוח לפנים אינה מסובבת וכסוף פרק כל גגות (עירובין דף לד:) גרסי' כי לית ליה גב' אבל בארבע לית ליה פי' בשלש כשאין כי אם שלש מחיצות לא אמרי' פי תקרה ברביעית אבל בד' כשיש קצת גם ממחיצה רביעית אמר פי תקרה ואכסדרה דבי רב יש לה נמי שלש מחיצות גמורות והרביעית גבוהה ד' אמות ואכסדרה רומיתא הרביעית אינה גבוהה רק עשרה טפחים אי נמי דבי רב גבוהה רביעית עשרה ורומיתא פחות מעשרה טפחים: **בעא** רב הונא מרב אמי. והא דאמר בפרק הניזקין (גיטין דף נט: וסס) גבי רב הונא קרי בנהני שאני רב הונא דאפי' ר' אמי ור' אסי כהני משיבי דארעא דישראל מיקם כייפי לרב הונא והכא היכי בעא מייתי וי"ל דרבי אמי לאוד ורב אמי לאוד: **אכסניא** לפי פתחים בו'. פירש רבינו חננאל דמיבעיא ליה שיירא שחנתה במקום אחד הזבל איך חולקין: **אחד** מבני מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו. פירש הקונטרס להקיף מחיצות סביבות הארבע אמות שיש לו במבוי כנגד פתחו וקשה לרבינו יצחק דלא מצינו שיהא לו ארבע אמות במבוי אלא בחצר ומלאה לרבינו יצחק כפי' רבינו חננאל כגון שיושב בסוף המבוי אצל לד הסתום ורואה לסתום כנגד פתחו כל רוחב המבוי והשתא קאמר רב הונא שמעכבין עליו בני המבוי אע"פ שהם חיצונים לפי שמרבה עליהם את הדרך פי' רגל בני אדם שיכולין לומר בני המבוי [אף] כשיש רבים במבוי יכולים ליכנס עד סוף המבוי וע"י הסתימה תרבה עלינו את הדרך ע"י בני אדם הדורכים עלינו במבוי ואף לחצרות יצטרכו ליכנס מרוב דוחק ומצינו לשון מרבה עליהם את הדרך בענין זה דתנן לקמן בחזקת הבתים (דף עט:) נקח בית בחצר אחרת גא יפתחנו לחצר השותפים ומפר' טעמא בגמרא (דף ס.) מפני שמרבה עליהם את הדרך דהיינו רגל בני אדם ובתוספתא דפ"ק דמכילתין תניא יש לו חנות בראשו הרבי' ומבקש לפותחו לחצר השותפים יכולים לעכב על ידו מפני שמרבה עליהם את הדרך: **והפנימית** משתמשת עם כולן ומשתמשת לעצמה.

אבל מייחד ליה פיתחא אין לו אלא ארבע אמות לפני פתחו אמר רב הונא [א]אכסדרה אין לה ד' אמות טעמא מאי משום פירוק משאו הכא אפשר דעייל לגואי ומפרק מתיב רב ששת אחד שערי בתים ואחד שערי אכסדראות יש להן ד' אמות כי תניא ההיא [ב]באכסדרה דבי רב אכסדרה דבי רב פשיטא [ג]אידרונ' מעליא הוא [ד]אלא באכסדרה רומייתא ת"ר [ה]בית שער אכסדרה ומרפסת יש להן ד' אמות [ו]היו [ו] חמשה בתים פתוחין למרפסת אין להן אלא ד' אמות בלבד בעא מיניה ר' יוחנן מר' ינאי לול של תרנגולין יש לו ד' אמות או אין לו ד' אמות [ז]א"ל טעמא מאי משום פירוק משאו הכא מטפס ועולה מטפס ויורד בעא מיניה רבא מרב נחמן בית חציו מקורה וחציו אינו מקורה יש לו ד' אמות או אין לו ד"א א"ל [ח]אין לו ד' אמות לא מבעיא קירויו מלגיו דאפשר דעייל לגואי ומפרק אלא אפילו קירויו כלפי חוץ אפשר דעייל לגואי ומפרק בעא מיניה רב הונא [ט] מרבי אמי אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו או אין מעכבין עליו א"ל [י]בני מבוי מעכבין עליו אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או לפי פתחים מתחלקת א"ל [יא]לפי בני אדם מתחלקת תניא נמי הכי [יב]זבל שבחצר מתחלקת לפי פתחים אכסניא לפי בני אדם אמר רב הונא אחד מבני מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו בני מבוי מעכבין עליו שמרבה עליהן את הדרך מיתיבי [יג]חמש חצרות פתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה והשאר משתמשות עם השניה והשניה משתמשת לעצמה ומשתמשת עם החיצונה נמצאת פנימית משתמשת לעצמה ומשתמשת עם כל אחת ואחת תנאי היא דתניא אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו היה סתום ובקש לפותחו אין בני מבוי מעכבין עליו דברי רבי ר"ש בן אלעזר אומר חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות במבוי זו עם זו חצרות מאן דכר שמייהו חסורי מחסרא והכי קתני וכן חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה וכו' דברי רבי ר' שמעון בן אלעזר אומר חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות במבוי: אמר מר [יד]היה סתום ובקש לפותחו אין בני מבוי מעכבין עליו אמר רבא [טו]לא שנו אלא שלא פרץ את פצימיו אבל פרץ את פצימיו בני מבוי מעכבין עליו א"ל אביי לרבא תניא דמסייע לך בית

זמן נמלך לפותחו: **כולם משתמשין במבוי.** בכל המבוי ואפי' חילון על הפנימי: **אלא פרץ פצימיו.** כשנסתם פתחו לא סלק מזוזתו (ו) ומשקוף ומפתן דגלי דעתיה דלא סילק נפשיה וסופו לפותחו לאחר זמן:

אבל מייחד ליה פיתחא. שהיה לו פתח לסוף ביתו אבל החפירה ודרך אותו פתח היה רגיל להשליך הגרעינין וליטלן אין לו בחצר בשביל החפירה אלא ד' אמות שלפני פתח: **אכסדרה.** שיש (ג) לו מן הפתח לחצר: **אין לו ד' אמות.** בחלוקת החצר: **טעמא מאי.** אמור רבנן שיש לפתח בית ד' אמות בחצר: **משום פירוק משאו.** שיפרק שם משאו מעל חמורו לפי שסתם בית אינו פנוי מכלים ואי אפשר להכניס חמור עם משאו בבית לפרק לשם: **הכא.** באכסדרה כיון ג)דאית לה דפנות אפשר דעייל לגאו ומפרק: **אכסדרה דבי רב.** דפנות סביב לה אלא שמוקפות חלונות: **אכסדרה רומייתא.** מוקפות דפנות גמורות שאין מגיעות לתקרה: **בית שער.** בית קטן שלפני פתח טרקלין וקורין לו פורק"ל בלע"ז: **מרפסת.** אלווי"ר והרכה פתחי עליה פתוחין לו וכולן עולין דרך סולם אחד שקורין דגרי"ר: **אין להן אלא ארבע אמות.** בין כולן אצל רגלי הסולם: **לול של תרנגולין.** בית קטן שמגדלין בו תרנגולין ויש לו פתח לחצר: **יש לו ד' אמות.** בחצר אי לא: **מטפס ועולה.** התרגול מטפס וטורח ועולה דרך רחש הכותל לתוך הלול: **בית חציו מקורה כו'.** ופתוח לחצר יש לו ד' אמות בחצר אי לא: **לא מבעיא קירויו מלגיו.** והאי שאינו מקורה לגד החצר דאין לו ארבע אמות בחצר דהא אפשר דמעייל חמור בחצר ומפרק שם שאין דרך לתת כלים ד)בחצר שאינו מקורה: **אלא אפי' קירויו לגד החוץ.** וגילוייו לגד פיס נמי אין לו ד' אמות דהא אפשר דמעייל חמור עד הגילוי ומפרק: **למבוי אחר.** כגון בית שבין שני מבואות: **בני מבוי מעכבין.** (ד) אבני מבוי אחר שאינו רגיל אצלם: **אכסניא.** חיל של מלך המוטל על בני העיר לתת להן אכסניא בבתיהם: **לפי בני אדם.** הדרים בבית: **מתחלקת לפי פתחים.** לזבל שדות לפי שדרך הפתחים השליכו שם עד שנעשית אשפה: **שבקש לסתום כנגד פתחו.** להקיף מחיצה סביבות ד"ל שיש לו במבוי כנגד פתחו: **שמרבה עליהם הדרך.** שהחולך מראשו (ה) עד לד סופו צריך להקיף סביב המחילה: **חמש חצרות הפתוחות למבוי.** זו אצל זו לאחרו וסתם מבואות סתומין הן בסופן ואחד מקצותיו פתוח לר"ה: **כולם משתמשות במבוי עם החילונה.** כנגדה שהרי לכולם יש דרך במבוי לצאת דרך ראשו לרה"ר ולא שיש לו דרך יש לו תשמיש שאינו מעכב דרך המבוי: **והחילונה משתמשת לעצמה.** כנגדה ברוחב המבוי אצל לא כנגד חצרותי' שאין לה עליהן דרך: **משתמש לעצמה.** לבדה וקשיא לרב הונא דאמר כולן מעכבין ואפי' החלונים מעכבין על הפנימיים: **היה סתום.** שהיה לו מקודם פתח פתוח לו וסתמו ולאחר

אחר ממלך לחצר: **אלא ארבע אמות.** בלא מחיצות דלא אינון בכלל בית: **אכסדרה.** בלא מחיצות ופתוחה לרה"ר: **אין לו ד' אמות.** בחלוקת החצר: **מאי טעמא.** אמר רבנן שיש לפתח בית ד' אמות בחצר: **משום פירוק משאו.** שיפרק שם משאו מעל חמורו לפי שסתם בית אינו פנוי מכלים ואי אפשר להכניס חמור עם משאו בבית לפרק לשם: **הכא.** באכסדרה כיון ג)דאית לה דפנות אפשר דעייל לגאו ומפרק: **אכסדרה דבי רב.** דפנות סביב לה אלא שמוקפות חלונות: **אכסדרה רומייתא.** מוקפות דפנות גמורות שאין מגיעות לתקרה: **בית שער.** בית קטן שלפני פתח טרקלין וקורין לו פורק"ל בלע"ז: **מרפסת.** אלווי"ר והרכה פתחי עליה פתוחין לו וכולן עולין דרך סולם אחד שקורין דגרי"ר: **אין להן אלא ארבע אמות.** בין כולן אצל רגלי הסולם: **לול של תרנגולין.** בית קטן שמגדלין בו תרנגולין ויש לו פתח לחצר: **יש לו ד' אמות.** בחצר אי לא: **מטפס ועולה.** התרגול מטפס וטורח ועולה דרך רחש הכותל לתוך הלול: **בית חציו מקורה כו'.** ופתוח לחצר יש לו ד' אמות בחצר אי לא: **לא מבעיא קירויו מלגיו.** והאי שאינו מקורה לגד החצר דאין לו ארבע אמות בחצר דהא אפשר דמעייל חמור בחצר ומפרק שם שאין דרך לתת כלים ד)בחצר שאינו מקורה: **אלא אפי' קירויו לגד החוץ.** וגילוייו לגד פיס נמי אין לו ד' אמות דהא אפשר דמעייל חמור עד הגילוי ומפרק: **למבוי אחר.** כגון בית שבין שני מבואות: **בני מבוי מעכבין.** (ד) אבני מבוי אחר שאינו רגיל אצלם: **אכסניא.** חיל של מלך המוטל על בני העיר לתת להן אכסניא בבתיהם: **לפי בני אדם.** הדרים בבית: **מתחלקת לפי פתחים.** לזבל שדות לפי שדרך הפתחים השליכו שם עד שנעשית אשפה: **שבקש לסתום כנגד פתחו.** להקיף מחיצה סביבות ד"ל שיש לו במבוי כנגד פתחו: **שמרבה עליהם הדרך.** שהחולך מראשו (ה) עד לד סופו צריך להקיף סביב המחילה: **חמש חצרות הפתוחות למבוי.** זו אצל זו לאחרו וסתם מבואות סתומין הן בסופן ואחד מקצותיו פתוח לר"ה: **כולם משתמשות במבוי עם החילונה.** כנגדה שהרי לכולם יש דרך במבוי לצאת דרך ראשו לרה"ר ולא שיש לו דרך יש לו תשמיש שאינו מעכב דרך המבוי: **והחילונה משתמשת לעצמה.** כנגדה ברוחב המבוי אצל לא כנגד חצרותי' שאין לה עליהן דרך: **משתמש לעצמה.** לבדה וקשיא לרב הונא דאמר כולן מעכבין ואפי' החלונים מעכבין על הפנימיים: **היה סתום.** שהיה לו מקודם פתח פתוח לו וסתמו ולאחר

אבל מייחד ליה פיתחא אין לו אלא ארבע אמות לפני פתחו אמר רב הונא [א]אכסדרה אין לה ד' אמות טעמא מאי משום פירוק משאו הכא אפשר דעייל לגואי ומפרק מתיב רב ששת אחד שערי בתים ואחד שערי אכסדראות יש להן ד' אמות כי תניא ההיא [ב]באכסדרה דבי רב אכסדרה דבי רב פשיטא [ג]אידרונ' מעליא הוא [ד]אלא באכסדרה רומייתא ת"ר [ה]בית שער אכסדרה ומרפסת יש להן ד' אמות [ו]היו [ו] חמשה בתים פתוחין למרפסת אין להן אלא ד' אמות בלבד בעא מיניה ר' יוחנן מר' ינאי לול של תרנגולין יש לו ד' אמות או אין לו ד' אמות [ז]א"ל טעמא מאי משום פירוק משאו הכא מטפס ועולה מטפס ויורד בעא מיניה רבא מרב נחמן בית חציו מקורה וחציו אינו מקורה יש לו ד' אמות או אין לו ד"א א"ל [ח]אין לו ד' אמות לא מבעיא קירויו מלגיו דאפשר דעייל לגואי ומפרק אלא אפילו קירויו כלפי חוץ אפשר דעייל לגואי ומפרק בעא מיניה רב הונא [ט] מרבי אמי אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו או אין מעכבין עליו א"ל [י]בני מבוי מעכבין עליו אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או לפי פתחים מתחלקת א"ל [יא]לפי בני אדם מתחלקת תניא נמי הכי [יב]זבל שבחצר מתחלקת לפי פתחים אכסניא לפי בני אדם אמר רב הונא אחד מבני מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו בני מבוי מעכבין עליו שמרבה עליהן את הדרך מיתיבי [יג]חמש חצרות פתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה והשאר משתמשות עם השניה והשניה משתמשת לעצמה ומשתמשת עם החיצונה נמצאת פנימית משתמשת לעצמה ומשתמשת עם כל אחת ואחת תנאי היא דתניא אחד מבני מבוי שבקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו היה סתום ובקש לפותחו אין בני מבוי מעכבין עליו דברי רבי ר"ש בן אלעזר אומר חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות במבוי זו עם זו חצרות מאן דכר שמייהו חסורי מחסרא והכי קתני וכן חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה וכו' דברי רבי ר' שמעון בן אלעזר אומר חמש חצרות הפתוחות למבוי כולן משתמשות במבוי: אמר מר [יד]היה סתום ובקש לפותחו אין בני מבוי מעכבין עליו אמר רבא [טו]לא שנו אלא שלא פרץ את פצימיו אבל פרץ את פצימיו בני מבוי מעכבין עליו א"ל אביי לרבא תניא דמסייע לך בית

פי' לעצמה שאין [ה]אחרונה משתמשת עמה וחילונה משתמשת לעצמה דלעיל אין פירושו כמו זה אלא לעצמה שאינה משתמשת עם אחרות:

לעבור דרך עליהן. ולהכי אם ביקשה החיצונה לסתום לפניהם מלעבור עליה אינה יכולה לסתום מתוך דרשות כולן יש (לו) לעבור עליה. אבל אם בקשו כולן לסתום לפני החיצונה כדי שלא תעבור עליהן. יכולין לסתום משום שאין דרכה של חיצונה לעבור עליהן. וכיון דסתמי לה הני שלא תעבור עליהן תהא החיצונה משמשת לעצמה וכן לשנינה וכן לשלישית וכן לרביעית עד לחמישית שהיא פנימית דהשתא נמצא שיש לה רשות לעבור על כולן ואין לכולן רשות לעבור עליה להכי יכולה פנימית לישתמיש ולסתום בפני עצמה כדי שלא יעבור כולן עליה והן אין יכולין לסתום פנימית כדי שלא תעבור עליהן אלמא דהני יכולין לסתום זה על זה וקשיא למאן דאמר אחד מבני מבוי דהכי משמע ותני דמשום אחד מבני מבוי בין לחיצונה על כולן בין לכולן על החיצונה אין להם רשות זה על זה לסתום מפני שמרבה עליהן את הדרך לא תנאי היא וכן כו' עד החיצונה משתמשת לעצמה כדדייקינן לעיל דלכולם יש להן רשות לעבור ולסתום בפני החיצונה ואין לחיצונה רשות לעבור ולסתום בפניהם: ר' שמעון אומר כולם משתמשות במבוי אמטו להכי דאית לכולן תשמיש למבוי להכי יש רשות לכולן לעבור זו על זו בין לחיצונה על כולן בין לכולן על החיצונה וכי היכי דזו אינה יכולה לסתום בפני כולן כך כולן אינן יכולין לסתום בפניהם כ"ל כו לא אבל מסתבר הכי: היה סתום ובקש לפותחו. כעין אמר מר שאם היה פתח פתוח לכתחילה לאותו מבוי שעכשיו רוצה לחזור פתחו שם וסתמו הואיל דהוה תמן מעיקרא אין יכולין לעכב עליו. אמר רבא לא שנו דאין

רבינו גרשום

בעלמא כשחולקין את החצר למי שיגיע לו האכסדרה אין נוטל ד' אמות חוץ לאכסדרה כמו לפתח דטעמא מאי אמרו דנוטל ד' אמות כנגד פתחו בחצר כדי עבודת הפתח לפרק משאו מעל גבי בהמתו בהני ד' אמות דאינו רוצה ללכלך ולטנף ביתו מזבל בהמתו אבל הכא באכסדרה זו הואיל שאין לה דפנות סביב אפשר לו דעייל באכסדרה זו (דבי רב רב שלומדין שם תלמידים שיש לה ג' דפנות) ומפרק דבלאו הכי נמי מטונפות מן הזבלים ומן הגשמים ולהכי אין צריכין ד' אמות: באכסדרה דבי רב שלומדין בה תלמידים שיש לה ג' דפנות עד הסכך (וס') הדופן רביעית אינה מגעת לסכך משום שיהא אורה ופתח אותה אכסדרה יש לו ד' אמות ומקשינן אכסדרה דבי רב אידרונא חדר מעליא הוא ולא צריך למימר דיש לה ד' אמות: באכסדרה רומייתא דיש לה ג' מחיצות מגיעות לסכך ומחיצה רביעית נמוכה ובונין עליה על פני כולה חלונות גדולות על גבי פצימין כעין אותם שקורין קלושט"ר ופתח באמצעיות אותה מחיצה נמוכה ולאותו פתח יש לו ד' אמות אף על גב דיש הרבה סביב חלונות גדולות אבל לא לאכסדר' העומדת על קונדסין. (כלומר) בית שער יש לו ד' אמות במבוי מרפסת היינו עלייה שיש לה ד' פתחים או יותר בשורה אחת ועושין לפניהם נסר ארוך שרופסין עליו ולסוף אותו נסר סולם שירודין בו לארץ ולפני אותו סולם יש פתח שנועל בעד המרפסת כל אותן ד' פתחים של עלייה אין להם בחצר אלא ד' אמות שלפני פתח הסולם שכולם יוצאין באותו פתח: לול של תרנגולים. ארובה של עלייה שמשימין דרך אותה ארובה תרנגולין לעלייה כלומר אם אין לאותן היורדין שום פתח לשם אלא לול של תרנגולין משום חזקת אותו לול אינו נוטל ד' אמות בחצר כמו לפתח דליכא התם משום פריקת משוי שהתרנגול מטפס ועולה (ניסרין). יש לו לאחד מן היורדין בית שחציו מקורה וחציו אינו מקורה. מי אמרי' כיון דחציו אינו מקורה יכול לפרק משאו באותו צד שאינו מקורה ואין לו ד' אמות בחצר או דילמא כיון דיש לו ד' מחיצות ופתח כשאר בית אע"פ שחציו אינו מקורה יש לו ד' אמות: לא מיבעיא. היכא דהוה אותו חצי (קורה) [קורו] כלפי פנים הבית כלומר לאחורי הבית והא דאינו מקורה סמוך לחצר דאע"ג דאיכא פתח בית הפתוח לחצר דאינו נוטל ד' אמות בחצר מתוך דהכא מצי לפרק משאו בהאי חצי דאינו מקורה שסמוך לחצר אלא אע"פ אי הוה אותו חצי קיריו לצד הרוץ סמוך לחצר ושאינו מקורה לצד אחורי הבית אפי' הכי אינו נוטל ד' אמות בחצר כנגד פתח הבית משום דיכול להכניס באותו חצי שאחורי הכותל ומפרק שם לחצר: פתחו למבוי אחר. שאם היה פתחו פתוח לכבוי זה ואחרי פתחו איכא מבוי אחר ורוצה לסתום פתחו מיכן ולפותחו למבוי שאחורי ביתו: בני מבוי. שעכשיו רוצה לפתוח פתחו לשם יכולין לעכבו לצאת ולבוא דרך מבואן הואיל ועד עתה לא הוחזק באותו מבוי לא. ותר בעא מיניה אכסניא. אכסנאין של מלך שעוברין בעיר ומחלקין אותן בבתי העיר ליתן להם לינה ופרנסה השתא בעי לפי בני מבוי שיש להם בתים לכל בית מחלקים או לפי פתחיה מחלקים שאם יש בבית ב' פתחים נשיתנו לו ב' חלקים מן האכסנאין שיעור שני בתים: זבל שבחצר לפי פתחים מתחלק. שאם היו בבית ב' פתחים ולבית אחר פתח א' שמוציאין זבל וכאו לחלקן זה של שני פתחים נוטל פ' שנים וחלק שלישי [נוטל האחרן] לפי שיעור הפתחים היו מוציאים הזבל:

הגהות הב"ח

(א) גמרא היו ארבעה או חמשה בתים פתוחים למרפסת: (ב) שם ר"ה מרב אמי כ"ל ואות ר' נמחק: (ג) רש"י ד"ה אכסדרה שיש לה פתח לחצר כ"ל ואי' מן ואות ה' נמחק: (ד) שם ד"ה בני מבוי מעכבין בני מבוי האחר כ"ל: (ה) ד"ה שמרבה כו' ההולך מראשו לצד סופו כ"ל ואי' עד נמחק: (ו) ד"ה שלא פרץ וכו' מחוכו ומשקופו ומפתנו דגלי:

לעזי רש"י

פורק"א. אכסדרה.
אלווי"ר [אלידורי"ר]. אזוזטרה. מרפסת.
דגרי"ד מערכת מדרגות.

מוסף רש"י

אכסדרא דבי רב. שיש לה ד' דפנות אלא שאין מגיעות לסקף (מנחות לג:).
אינדרונא. קתנכ"ל (שם).
באכסדרא רומייתא. עשיה חלונות חלונות וקורין לו"ל (שם).

רבינו גרשום (המשך)

לסתום כנגד פתחו. שכשם שיש לו לפתח ד' אמות בחצר כך יש לו לכל פתח חצר ד' אמות במבוי וזה בקש לסתום אותן ד' אמות שלו ולהקיפן בגדר בני מבוי שכניו מעכבין עליו שמרבה עליהן את הדרך להקיף אותו סתום (מבוי): ה' חצרות זו בצד זו הפתוחות למבוי אותה הסמוכה לרשות הרבים קרויה חיצונה ואותה שבסוף המבוי מצד אחר קרויה פנימית כולן הד' משתמשות עם חיצונית כלומר דיש לכולן רשות לעבור לפני פתח החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה שראשה לסתום כנגד פתחה הד' אמות ולהשתמש בתוכן. והם הני השאר משתמשות עם השניה שעוברין לפני פתחיה ושניה משתמשת לעצמה שראשה לסתום ד' אמות נגד פתחה ומשתמשת עם החיצונה שמקפת ד' אמות ויוצאת לחוץ. נמצאת הפנימית שבמבוי שהיא משתמש: עם כולן שעוברת עליהן ומשתמשת לעצמה קשיא לרב הונא: תסורי מיחסרא והכי קתני דתנא קמא מייריר [נמי] בחצירות נמצאת הפנימית משתמשת לעצמה ומשתמשת עם כולן דברי ר' דסבר אין מעכב עליו [בן] המבוי לסתום ד' אמות שלו ורבי שמעון אומר וכן כולם משתמשות במבוי כגון שהוא בהדיא שלא יסתום כנגד פתחו כדי שלא יהבה על האחרים את הדרך שיכולין בני מבוי לעכב עליו ורב הונא סבירא ליה כר"ש בן אלעזר. ו) כפ"ה. ואית דאמרי חיצונה משתמשת לעצמה דיש לכולן רשות לעבור דרך עליה אבל היא משתמשת לעצמה דאין לה רשות

ו) הוא ר"ת כן כי' המורה. ז) הוא ר"ת לא מפי המורה.

ל) שבת קמו: כ) רש"ל מ"ז, ג) תוספפת דאהלות פפט"ז, ד) ב"מ כח. ס"ש לקמן מו: ס"ש ותף מ: ס"ש ותף ק. ס"ש, ה) פסחים ג. וש"נ, ו) מירוגין ס: נכורות מה. ז) [וכרש"י שנש"י מיתת וגמ' יש לו לגב חכמה], ח) ל"ל בעיון לכל כו'].

תורה אור השלם

ו למענות כן הודע ובבא לבב חכמה: תהלים צ יב

גליון הש"ס

גמ' א"ר אבר ר"נ ד' אמות בו. מיימוני פ"כ מהל' שלה"ע. **שם וחכם ערוך מנבא.** עי' ירושלמי פ"ל דברכות עלה דמתניתין בש"ל בערב כל אדם יפו ויקלו: **שם שנאבר ובבא לבב חכמה.** עיין רש"י בשבת דף קיט ע"ב ד"ה ובגמרא' תוס' ד"ה פרין כו' בקבר זה קבר בתוס. עיין לקמן דף ק' ע"ב תוס' ד"ה ירומן:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' משום דרב יהודה אמר רב דא דאמר רב יהודה אמר רב מאיר: (**ב**) רש"י ד"ה מני מילי וכו' של ראשי המבואות הסמוכות לרה"ר: (**ג**) ד"ה אי יומא דזרעא וכו' בשעת הגיר ואי האי בי רדו יומא דקאמרת ביומא דזרעא קאמרת תרי יומי כרבא לא הוי: (**ד**) ד"ה הכי קאמר וכו' לא מעלה הס"ל ותמ"ש ד"ה ובבא יש לו לגב חכמה: (**ה**) תוס' ד"ה ובמ' אבל מת בעצמא דיש לו דין כבר אמות כבר: (**ו**) תוס' ד"ה ולא פליגי וכו' משום לטרוח בני מלאי קנין ואע"פ שלא היה בו כדי חרישת יום ראוי היה לטרוח אבל בתמריה דת"ק וכו' בפחות מני קנין ובשמת בעי בגבל ע"ל: (**ז**) ד"ה ולא בעית אימא ד"ה ולא בעית אימא הש"ל: (**ו**) ד"ה דוולא וכו' היה ליה למבעי בגבל תלי: (**כ**) ד"ה אמר וכו' נסוף מומין אלו גני:

רבינו גרשום

מעכבין אלא שלא פרץ את פציטיו הואיל שאין נפרצין חזקה יש לפותחו: אינו מטמא כל סביביו. אם היה מת בבית אע"פ שסתום הוא הואיל ולא פרץ את פציטיו אינו מטמא כל סביביו דבית בד' אמות כקבר דאיכא למימר הואיל שלא עקר הפציטין ולא סתמו לגמרי באותו פתח יפתח ויוציאהו אבל פרץ את פציטיו וסתמו מהכל מטמא כל סביביו דיש לו דין קבר הואיל וסתום מכל צדדיו כקבר דטומאה בוקעת ויוצאה דליכא למימר מן הצד יוצאהו: ענין אחר שלא פרץ את פציטיו כלומר היה סותם הפתח ולא היה סותר צורת הפתח המשקופין והמזוזות אלא בנה בנין סתימה עליהו דמחוץ שלא עקרן ודאי היה דעתו לפתוח להכי אין מעכבין בו מלפתוח. ודיקא נמי דתניא גבי בית דאע"ג דסתום פתחו יש לו ד' אמות והיינו נמי טעמא [כיון] דלא פרץ פציטיו הויה דעתו לפתוח: קבר שיש לאדם בחצירו ועשה מחיצה דפונות כל סביביו וסיכוך. והשתא אע"ג דאיכא מחיצה סביב הקבר ואיכא פתח בהנהו מחיצות. אם כשסתם אותו פתח לא פרץ פציטיה כיון דנראה מקום הפתח. כמאן דאיתא לפתח דמי ובוקעת בו את הטומאה ומטמא סביביו. אבל אם פרץ והוי כשאר כותל לא. למ"ה: מבואות המפולשות פתוחין לעיר אחרת. כלומר דנרינו בני העיר אחרת לעבור דרך האי מבוי ולילכנם לעיר בו ולצאת ממנה דרך מבוי זה: [לקלקלו. לסותמן]. המפולשין לרשות הרבים. להעמיד להן דלתות לעכב בני רה"ר לילכנס במבוי כל שעה שירצו: סבור מינה הני מילי דמעכבין למעבד דלתות ליסתם לבני רה"ר (הני מילי) בתוך ד' אמות של מבוי אותן ד' אמות הסמוכות לר"ה כדר' זירא: ולא היא דלענין טומאה אמרי' ד' אמות ה) דספיקו טהור באותן ד' אמות (מבוי דבשוות הרבים) דמגרינן מסוטה. אבל הכא בכוליה מבוי מצו לעבב דלא מצו למיזל בני רה"ר אלא דרך אותו מבוי:

פ"בקא. ואין חולקין את השדה עד שתהא גדולה. דיכולין לזרוע בה ט' קבין לזה וט' קבין לזה דבציר מהכי לא חשיב שדה שהרא סאה וחצי שהרא ע"ה אמה אורך על רוחב לה מחצר המשכן דהוי ק' על נ' ואמרינן דהיינו בית זרע סאתים: מר כי אתריה דבהכי חשיב שדה בט' קבין בציר לא ובאתריה דר"י היו השדות ביוקר והוי חשיבי שדה בט' חצאי קבין: בבבל שלא היו שדות ביוקר כבא"י מאי בכמה חשוב לה שדה. א"ר יוסף בי רדו יומא. כלומר כי הכי דיש מלאכה לפועל לחרוש בה יום שלם לפי שלא יעבא פועל שישכיר עצמו כי אם ליום אחד שלם ואם יחלקו פחות מכדי ספוק יום פעולת יום אחד כל חד וחד נמצא הפועל משלים פעולתו בחצי היום אז כט' שעות ואם יתבקש הפועל שכירות יום שלם: הכי דמי. הא בי רדו יומא כלומר באיזה חריש אמרת שב' פעמים חורש את השדה אחת תיכף לקצירה ולאותה חרישה קרי כרבא ובאותה חרישה שתיכף לקצירה חורש הפועל כל היום עד לערב ושוב חורשין אותה ביום זרעיה ואותו היום אין חורש הפועל אלא ט' שעות וב' שעות זורע בעל הבית מה שהפועל חורש בט' שעות והכי מנהג ועכשיו בני בעל גמרא באיזו חרישת פעולת יום יום זרעיה דהאי אליבא דר' אליעזר אלא אי לא הוי יומא כרבא כלומר כשחורר ומשכיר ביום קצירה לא הוה פעולת יום שלם בחרישה דלאחר קצירה דבט' שעות חשלים פעולתו ונמצא יושב ובטל ג' שעות ונמצא מפסיד בעל הבית ואם בי רדו יומא כרבא כלומר אם מאותה חרישה אמרת דחורשין תיכף לקצירה כל היום לא הוי חרי יומא דזרעא כלומר אין שם פעולת חרישת ב' ימים של יום זרעיה שביום חרישה תכף לקצירה חורש כל י"ב שעות ואם שעות דיום זרעיה מבכולה יומא דכרבא דכבר רכיבא ארעא דחרושה כבר חדא זימנא והכי קאמר לא הוי [תרי] יומי כרבא דטפי מיומא הוי אבל לא הוי פעולת חרי יומי ואי בי רדו יומא כרבא להאי לישנא לא הוי יומא דזע כדבר לכל שחרוש ביום כרבא יכול לחרוש ביום זרעיה בפחות מט' שעות כדאמר בהאי לישנא דניחא לחרוש ביום זרעיה תיכף לקצירה. איבעית אימא בכרבא ודקא קשיא לך לא הוי יומא דזרעא לעולם הוי דעיא לחרוש חורשה באותו יום זרעיה פעמים. ואיבעית אימא בזרעיא ודקשיא לך לא הוי חרי יומי כרבא להאי לישנא. לעולם איכא חרי יומי בהדורי ארץ טרשים היא ובתחלה היא קשה הרבה דכל מה שחורש בב' ימים תיכף לקצירה יכול לחרוש ביום אחד דזרעיה וכ"ל קבלת"י אנ"י מר' אב"ל חברי"ז הבינו בזה הענין. היכא דמי אי בי רדו יומא בזרעא שבין זרעיה ובין חרישה שחורשין את השדה פעם אחרת ביומות הרבה דאשונה שכורבין ביומות החמה חורשין אותה ביומות הגשמים סמוך [לזריע'] לפי שתהא נוחה לזרוע ואם צריך יום אחד למלאכה לפועל אחד בין חרישה בין זרעיה אפילו הכי ליכא יומא כרבא יום חמה בן חרוכין ומשכיר ביותר ובט' שעות ביום יכול הפועל לחורשה ולתקנה בה הצורך ונמצא שמפסיד בעל השדה מט' שעות ולמעלה ואי בי רדו יומא כרבא שבכריבה ראשונה יש מלאכה לפועל אחד לחרוש ביומות החמה כל היום כולו אפי' הכי לא הוי חרי יומי בזרעא בלומר בין זרעיה ובין חרישה דבפחות מכ' ימים ביומות הגשמים יכול לחרוש פעם אחרת לזורעה נמצא שמפסיד בעל השדה מחצי יום ולמעלה לפי שאין פועל פועל אחד בין חרישה לזרעיה. איבעיא אימא דאיכא בי רדו יומא דזרעא ודקא קשיא לך לא הוי יומא כרבא ודאי איכא יומא כרבא שלם ולא קא מפסיד ולא מידי דכרבא הוא דכריב זמנא חדא והדר תני זמנא אחריתא משום דבכריבה חדא לא קא הוי ארעא ניחא מחמת קשייתא דהשתא בין כריבות הללו איכא פעולה ליום אריכא ואיבעיא אימא דאיכא בי רדו יומא כרבא ודקא קשיא לך לא הוי חרי יומי בזרעיה ודאי איכא חרי יומי שלמין משום דההיא ארעא בהררי כלומר שדה קשה הוא וארץ הרים וטרשים היא ובימות החמה שהיום ארוך הוא צריך לחרוש יום אחד שבין מחמת קשיות שבה ועכשיו ביומות הגשמים חזורת לקשיותה וצריך לחרושה כדי שתהא נוחה לזורעה ובין חרישה וזרעיה צריך שני ימים מפני כי הימים קטנים הן. ל"א מוג"ה בספרים וה"ג להא. כי רדו יומא בזרעיה וה"ג ואי בי רדו יומא כברבא ואי לא הוי חרי יומא לזרעיה והכי פריש לה אם צריך יום אחד בין חרישה לזריעה ביומות הגשמים לא צריך חרי יומא לכרבא דפחות מכ' ימים יכול לכורבה פעם ראשונה כי קשה קרקע וצריך ליום אחד של חרישה וזריעה יותר מיום אחד של

ל) ל"ל נמנני הסמוך לה"ר כלה"ר דמי. כו ל"ל כשהקרקע קשה.

בית סתום. שהיה לו פתח לחצר וסתמו: **יש לו ד' אמות.** בחלוקת החצר אם נ"ל לחלוק כאילו הוא פתוח: **אינו מטמא סביביו.** אלא כנגד הפתח אם מת בתוכו: **פרץ אם פציטיו.** הרי הוא כקבר וחכמים טיטמו את סביבות הקבר ד' אמות כדי שלא יקרבו עושי טהרות עד הקבר ואילו הילו ולאו מלעבדייהו: **לעיר אחרת.** לדרך עיר אחרת: **ובקשו בני העיר.** שהמבואות בה לסותמן מאחריהם: **בני אותה העיר.** האחרת עליהן שכבר הוחזקו לקצר דרכן דרך אותן המבואות: **בני רה"ר מעכבין עליהן.** משום דכי דחקו בני רה"ר מסתלקי לאותן המבואות: **הני מילי.** תוך ד' אמות של (ב) רחב המבוי הסמוכות לרה"ר מעכבין מלהעמיד דלתות לשם: **כרה"ר דמו.** לענין שפך טומאה כרה"ר: **ולא היא.** שאפי' לו להעמידם לפנים מד' אמות מעכבין עליהן: **כי רדו יומא.** בית חרישת יום אחד לזה וכן לזה לא אחרוש מתרגמינן לא תרדי (דברים כב): ה"ג **כי רדו יומא מאי אי יומא זרעא תרי יומא כרבא לא הוי ואי יומא כרבא יומא דזרעא לא הוי אי בעיא בעיא אימא דזרעא לא כאחרא דכריב ואני אי בעיא אימא דכרבא ואהדורי: אי יומא דזרעא.** בשעת הזרע הוא נוח לחרוש שכבר נחרשת בשעת (ג) הגיר: **תרי יומי כרבא לא הוי.** כלומר בשעת הגיר היאך יישכור שוורים אין בו כדי מלאכת ב' ימים ויש בו יותר מכדי מלאכת יום אחד: **ואי ביומא כרבא.** של שעת הגיר קאמרת לא הוי יומא דזרעא והיאך יישכור שוורים בשעת הזרע: **אי בעיא לך אימא יומא דזרעא.** ודקא קשיא לך תרי יומי כרבא לא הוי באחרא דכריב ותנו בשעת הגיר איכא ביומא דזרעא תרי יומי כרבא: **ואי בעיא אימא יומא כרבא.** ודקאמרת לא הוי יומא דזרעא בהדורי עסקינן שאין קשה ויש בה מעלות ומורדות ויש טורח בשעת הזרע בשעת הגיר: ליטבא אחריבא איפכא גרסינן **ואי בעיא אימא יומא דכרבא.** ודקשי' לך יומא דזרעא לא הוי באחרא דכריב ותנו בשעת הזרע אחת קודם לזריעה ואחת לאחר הזריעה לכסות הזרעי ואי בעיא אימא יומא זרעא ודקאמר תרי יומי כרבא לא הוי בהדורי עסקינן שיש טורח גדול בשעת הגיר ויומא זרעא הוי תרי יומי כרבא ולשון זה הגון: **דוולא.** אם יש לה דור שאמנו משקין שדה: **כי דלו יומא.** עד שיהא בו כדי להשקות שדה כדי פעולת יום לזה וכדי פעולת יום לזה משום שכר פועל: **פרדיפא.** כרס: **ג' קנין.** לכל אחד לפי חשבון אחיות כאחר המשכן: **אין אלו אלא דברי נביאות.** בלא טעם: **אוליפא.** כל י"ג גפנים קרי אוליפא: **דרפיק.** עודר: **ניטלה נבואה כו'.** משום דאמר ליה לעיל אין אלו אלא דברי נביאות שקרא דברי חכמים נבואה נקט לה להא מילתא: **אטו חכם לאו נביא הוא.** וכי אין חכם ראוי להיות נביא דקאמר מר ניטלה מן הנביאים ויתנה לחכמים מכלל דמעיקרא לא היתה נבואה לחכמים: **הכי קאמר אע"פ שניטלה מן הנביאים.** אפילו חכמים מן חכמים לא ניטלה (ד) ונביאים יש להן לגב חכמה: **הדע.** אלא ניטלה מן חכמים: **אמר רב אחא.** ואם בפ' כילד מעברין (עירובין דף ס: ותס ד"ה אין): **אטו חכם לאו נביא הוא.** ות"ת בפ' בן סורר (סנהדרין דף עה.) דקאמר משמרב בהמ"ר ניטל טעם ביאה ונתן לעוברי עבירה תקצי ליה נמי אלא קודם שנחרב לא הוה להו טעם ביאה ומעוברי עבירה לא ניטלה ולא חש להקשות בכל מקום: [וע"ע תוס' גיטין עב. ד"ה ומשום וכו']:

פרץ פציטיו מטמא כל סביביו. פי' הקונטר' כל סביביו ד' אמות בקבר ואין נראה לר' שמשון כיון דמסיימי מחיצות וליכא למיחש שמא יעלה על הבית ויתהיל עליו לית לן למימר שיטמא ד' אמות סביביו כדמוכח בפ' משום מלחמה (סוטה דף מד.) גבי חצר הקבר העומד בתוכה דמטמא ה"מ חצר הקבר דמסיימי מחיצו' אבל (ה) בעלמא תפיס לכך נראה לו לפרש כגון שיש זיזין הרבה בולטין מן הבית מכל צד ויש בהן פותח עופא (ו) לכל אחד ואגלא פרץ פציטיו אף על פי שסתמו אינו מטמא תחת השאר זיזין שסתמו של מת עומד לגאת דרך פתח אבל אם פרץ פציטיו וחזר ונגאל כשאר כותל ואין כאן פתח כלל מטמא כל סביביו דכל זיז וזיז איכא לספוקי דשמא דרך תחת אותו זיז יצא מן הבית ויש ליישב פי' הקונטרס דבית נמי לא מסיימי מחיצתא דאע"ג דליכא למיחש שמא יעלה על הבית מ"מ איכא למיחש שמא יגע בכתלי דקבר מטמא במגע אפי' מן הצד כדמוכח בספרי בפרשת פרה אדומה * (ז)בקבר זה קבר סתום או אינו אלא פתוח אמרת ק"ו ומה אהל שהוא מקבל טומאה אינו מטמא מכל הצדדין כשהוא פתוח הקבר שאינו מקבל טומאה אינו דין שלא יטמא מכל הצדדין כשהוא פתוח משמע דכשהוא סתום מטמא אף בנוגע בו מן הצד: **מצר** שהחזיקו בו רבים לקלקלו. היינו כשהחזיקו גרשות אבל אם אין להחזיק שלא גרשות יש למחות בידם ולנקוט פיזרא וליתיב לדמוכח בהמניח (ב"ק דף כח. ושם): **ולא** פליגי מר בי אתריה ומר בי אתריה. פי' ר"י ב"ר מרדכי דבאתריה דרבי יהודה הוה חשוב לטורח וטוב והיה חשוב לטורח בתשעה חלאי קנין (ח) אבל באתריה דתנא קמא לא היה קרקע טוב כל כך שיהיה חשוב לטורח בפחות מתשעה קנין ואף על פי שלא היה בו כדי חרישת יום רואי היה לטרוח והשתא דעי בגבל מאי שאין הקרקע טוב כל כך ואינו רואי כשיעור הסנוי במשנתינו: ה"ג ר"מ (ט) **ואי בעית אימא בכרבא וזרעא ובהדורי.** פירוש בית חרישת יום ושפיר הוי יומא דזרעא דכשיבא לזורעה חורש ונכחירתו עוד מוסך המחריסה על הקרקע וחורע וזה בהדורי: **ואי בעית אימא יומא דזרעא.** ודקאמרת לא הוי תרי יומי כרבא כריב יומא ופלגא והדר תני וכריב עד דשלים יומא:

דוולא. פי"ח אדם שמשקין אותה (י) בדלי לכל אחד אדם שדונין לה יום אחד וקשה לר"י דא"כ הוה ליה (י) למיתני בגבל מאי כדבעי בגיטין ע"כ נראה כפ"ה: **א"ר** יוסי אין אלו אלא דברי נביאות. לא לשנא קאמר אלא כלומר שאומר בלא טעם דכי האי גוונא בסוף (כ) (אלו) מומין (בכורות דף מה. ושם ד"ה עשו) גבי יתרת שאין בה ליפורן מטמא במגע ובמשא אבל לא בהאל וקאמר עשו דבריהן כדברי נביאות מה נפשך אי אבר הוא לטמא בהאל ואי לא אבר הוא לא ליטמא כלל וכן י"ל בסוף פ' כילד מעברין (עירובין דף ס: ושם ד"ה אין): **אטו חכם לאו נביא הוא.** ות"ת בפ' בן סורר (סנהדרין דף עה.) דקאמר משמרב בהמ"ר ניטל טעם ביאה ונתן לעוברי עבירה תקצי ליה נמי אלא קודם שנחרב לא הוה להו טעם ביאה ומעוברי עבירה לא ניטלה ולא חש להקשות בכל מקום: [וע"ע תוס' גיטין עב. ד"ה ומשום וכו']:

א) בית סתום יש לו ד' אמות (קיי"ל (נעיל יא). אבר מתמלקת לפי פתחיה, לפי פתחי הבתים הפתוחין לה, אם נאו לאלק אלא בית הלאר בין בנים, שהיה לזה בית שפתוחין לו לאלר שני פתחים ולזה בית שפתוחין לו לאלר ד' פתחים, וטול לכל פתח מרגע אמות באלר נגד פתחו לאמצע רוחב פתחו והשאר מולקין בשוה, ואם נפתח אחד מהם קודם אגיקת הארר לא פיקר אלא פציטיו אלא פתח בין שני הפציטין אינו מפסיד דין פתחו בכך, פיקר אם פציטיו ואחר כך פתחו פקע שם פתח מעיקר (שבת קמו:). **בית סתום.** והמת בתוכו, אינו מטמא סביביו, פרץ את פציטיו. ותסתמו ונעשה קבר ומטמא סביביו ד' אמות, כלומר בתוכה (מד.) אם תופס ד"א לטומאה וגזירה דרבנן שמא יאהיל ולא יבין (שם). **מצר שהחזיקו בו רבים.** לעשותו להן דרך, אסור לקלקלו. ואע"פ שהוא של יחיד (לקמן כו:) שסזיהו ותקונהו להילוך והבנלים יעשו ישתקו, דולמי לרבים מחל (רשב"ם לקמן ק:). ד' אמות הסמוכות לרה"ר כרה"ר דמיין. כגון מקום פרוי הסמוך לרה"ר יהוא אחוק הרבה לד' אמות הרלאמות, רה"ר לטומאה (ע"ז כו:). אין אלו אלא דברי נביאות. כמתנבא מפי הגבורה שאינו נותן טעם לדברי (ערובין ס:) אלין לריכין לימן טעם לגבותאן לפי שנלא טעם שומעים לסם (בכורות מה:). **אציאתא.** שוחיה (רשב"ם לקמן מא:).

רבינו גרשום (המשך)

תאמר באותו יום חרישה אמרי דהיינו פעולת יום שלם בשביבא לאותה חרישה של זרעיה לא יצאא שם פעולת ב' ימים כי ביום זרעיה אינו חורש אלא ט' שעות ולא יעאר לפעולת מחרת אלא פעולת ג' שעות ונמצא פועל יושב ט' שעות דיפסיד בעה"ב שצריך לשוכרו ביום שלם שלא יראה פועל להשכיר עצמו למחצית היום. איבעית אימי' יומא דזרעא. ודקא קשיא לך לא הוי יומא כרבא. דכריב ותנו. שחורש באותו יום שתיכף לקצירה פעמים מה שחורש בט' שעות חזור ושונה בג' שעות והוה שוה בשוה: איבעית אימא יומא כרבא. ודקא קשיא לך לא הוי תרי יומא דזרעא. לעולם איכא תרי יומי דזרעא: בהדורי. שהארץ קשה היא וארץ סלעים וטרשין היא ומה שפועל חורש ביום אחד תיכף לקצירה חוזרת ומתקשה וצריך לחרוש בה פעולת ב' ימים דזרעיה מחמת הקשיות שמתקשה אחר חרישת קצירה. ול"א. מוגה בספרים היכי דמי אי בי רדו יומי דזרעיה לא הוי תרי יומי כרבא. בהאי לישנא משמע דטפי חורש הפועל בהני ט'

עין משפט נר מצוה

קס א מי' פ"ג מהל' שכירה הל' ז סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קצד סעיף ז: קי ב מי' פ"ז מהל' גזילה ומלאה מת הל' ח סמג עשין ללא: **קיא** ג ד טוש"ע מ"מ סי' קצד סעיף ב: **קיב** ה מי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' כד סמג עשין פח טוש"ע מ"מ סי' שנו בהג"ה וסי' תיח סעיף ב: **קיג** ו ז מי' פ"ה מהל' שכירה הל' יג סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קצד סעי' ח: **קיד** ח ט מי' פ"ח מהל' שכני' הל' ד' סמג עס טוש"ע מ"מ סי' קצא סעיף ג:

מוסף רש"י

בית סתום יש לו ד' אמות. (קי"ל (נעיל יא). אבר מתמלקת לפי פתחיה, לפי פתחי הבתים הפתוחין לה, אם נאו לאלק אלא בית הלאר בין בנים, שהיה לזה בית שפתוחין לו לאלר שני פתחים ולזה בית שפתוחין לו לאלר ד' פתחים, וטול לכל פתח מרגע אמות באלר נגד פתחו לאמצע רוחב פתחו והשאר מולקין קודם אגיקת הארר לא פיקר אלא פציטיו אלא פתח בין שני הפציטין אינו מפסיד דין פתחו בכך, פיקר אם פציטיו ואחר כך פתחו פקע שם פתח מעיקר (שבת קמו:). בית סתום. והמת בתוכו, אינו מטמא סביביו, פרץ את פציטיו. ותסתמו ונעשה קבר ומטמא סביביו ד' אמות, כלומר בתוכה (מד.) אם תופס ד"א לטומאה וגזירה דרבנן שמא יאהיל ולא יבין (שם). מצר שהחזיקו בו רבים. לעשותו להן דרך, אסור לקלקלו. ואע"פ שהוא של יחיד (לקמן כו:) שסזיהו ותקונהו להילוך והבנלים יעשו ישתקו, דולמי לרבים מחל (רשב"ם לקמן ק:). ד' אמות הסמוכות לרה"ר כרה"ר דמיין. כגון מקום פרוי הסמוך לרה"ר יהוא אחוק הרבה לד' אמות הרלאמות, רה"ר לטומאה (ע"ז כו:). אין אלו אלא דברי נביאות. כמתנבא מפי הגבורה שאינו נותן טעם לדברי (ערובין ס:) אלין לריכין לימן טעם לגבותאן לפי שנלא טעם שומעים לסם (בכורות מה:). אציאתא. שוחיה (רשב"ם לקמן מא:).